

Nový směr festivalu MusicOlomouc

aneb Hudební avantgarda dorazila
do Olomouce

MARTINA PUDELOVÁ

Festival MusicOlomouc patří k nejmladším festivalům soudobé hudby v České republice. Od svého vzniku v roce 2009 se pravidelně stává místem setkávání interpretů a příznivců současné české a zahraniční hudební tvorby a každoročně oslovuje stále větší množství posluchačů. Letošní sedmý ročník MusicOlomouc, který se uskutečnil ve dnech 20. až 29. dubna 2015 v prostorách Uměleckého centra Univerzity Palackého, nabídl sedm koncertů a přinesl jak organizační, tak dramaturgické změny. Zakladatel MusicOlomouc, dosavadní dramaturg a ředitel Jan Vičar, předal svou funkci olomouckému kolegovi, klavíristovi a skladateli Marku Keprtovi. Cílem nového ředitele je jednak zachovat kontinuitu zaběhlého festivalu, ale i posunout jeho dramaturgický koncept směrem k avantgardnější tvorbě, která by si dokázala získat kromě olomouckého také specifické zahraniční publikum zaměřené na současnou avantgardní artifiční hudbu a hudbu mezních žánrů.

Úvodním koncertem festivalu byl klavírní recitál Marka Keprta se zajímavým názvem *Oiseaux-Schwebung-Shine*. Tato tři slova: ptáci, chvění a svit přesně vystihly jak hudební, tak vizuální charakter celého koncertu, na němž kromě dvou světových premiér českých autorů zazněly také skladby představitelů francouzské, rakouské a japonské hudby. Hudební produkci doplňovala i vizuální složka. V potemnělé Kapli Božího těla byly promítány pomalu se pohybující obrazce na různých barevných podkladech. První část programu propojovala osobnost a hudba Oliviera Messiaena, z jehož cyklu *Petites esquisses d'oiseaux* (1985) zazněly tři miniatury č. 1, 2 a 4 představující červenku, kosa a drozda. V premiérováném

Obr. 1 Klavírní recitál Marka Keprta v Kapli Božího těla, foto Anna Kloudová.

cyklu *Mikropříběhy pro klavír* (2015) Markéty Dvořákové se mimo jiné také objevila skladba s ptačím motivem s názvem *Kos a kočka*. Ostatní čtyři miniatury kromě hravých názvů charakterizuje i specifický výběr tónů – jednotlivé mody. Keprt se jako klavírista dosud zaměřoval na interpretaci díla A. N. Skrjabina. Ve skladbě *Cloches d'adieu, et un sourire* (1992) Tristana Muraila, jež je podle autora „hudební vzpomínkou“ na Messiaena obsahující množství aluzí, dokázal interpret využít zvukové spektrum celé klaviatury, zvonivé efekty alikvótních řad i variabilní a kontrastní dynamiku jednotlivých tónů v rámci akordů. Japonský skladatel Toru Takemitsu se ve skladbě *Les yeux clos II* (1988) rovněž nechal inspirovat hudbou Oli-

Obr. 2 Ansámbl SWOMP, zleva Vlado Micenka (kontrabas), Kamil Slezák (bicí), Martin Opršál (marimba), Jan Přibil (trubka) a Michal Wróblewski (saxofon), foto Anna Kloudová.

viera Messiaena a dal zde mimo jiné vyniknout práci se sostenuto pedálem. Tuto techniku ve větší míře využívá i skladba Gérarda Pessona *Ambre nous resterons* (2007), ve které interpret po celou dobu drží pod středním pedálem dva tóny a ty se „oživí“ a rozezní vždy po silnějším úhozu do klaviatury. Keprt tento zvukový efekt přeznívání dokázal s přehledem vystihnout. Závěr večera patřil skladbám samotného interpreta. Kompozice *V punčošná chvění v Rosnívá šálo* *Bdění* (2015), která zazněla v premiéře, je založena na opakujícím se pětiténovém modelu v levé ruce, jež se díky měnícím se melodickým paternům ve druhé ruce objevuje a vyznívá ve stále nových souvislostech. Naopak Keprtův čtyřdílný cyklus *Květ vyškeblování se zhmotňuje na sněhu* (2006, 2015), staví na různých modelech souzvuků a práci s pedálem.

Letošní ročník festivalu obnovil tradici reprízování alespoň jednoho koncertu v různých městech Olomouckého kraje. Recitál Marka Keprta byl následně proveden ve Zlatých Horách ve zcela jiných akustických podmínkách a tím i v novém celkovém vyznění. Oproti nesení zvuku a echům v prostorách barokní kaple nabídl koncertní sál ZUŠ Franze Schuberta na jednu stranu velké utlumení ozvěn, ale naopak technicky náročná místa, zaměřená na jemnou prstovou techniku – např. ve skladbách Pessona a Keprta, vyzněla mnohem zřetelněji a výrazněji.

Následující dva koncerty se pohybovaly na hranici artificiální hudby, minimalismu, jazzu a improvizace. Večer s názvem *Difference and repetition* proběhl v podání ansámblu SWOMP složeného z jazzových hudebníků Michala Wróblewského (saxofon), zakladatele kapely,

Obr. 3 Kontrabasista George Cremaschi a hráč na dechové nástroje Pavel Zlámal na koncertě v Atriu olomouckého Konviktu, foto Anna Kloudová.

jehož skladby z let 2013–2015 tvořily program celého večera, Jana Přibila (trubka), Martina Opršála (marimba), Vlada Micenka (kontrabas) a Kamila Slezáka (bicí). Kromě dechových nástrojů celému programu zvukově dominovala marimba, na niž je Opršál různými hráčskými technikami (od hry smyčcem po destičkách až po „foukání“ do nástroje) schopen vytvořit nečekané zvuky. Současně souznění s dechovými nástroji a rytmickou sekcí vytvořily neobvyklý zvukový zážitek. Výše jmenovaní interpreti vystupují v mnoha jazzových uskupeních a jejich vzájemná inspirativnost a souhra byla patrná i v závěrečné improvizaci.

V podobném improvizacním duchu a experimentování s možnostmi nástrojů se odvíjel i koncert dua Pavel Zlámal a George Cremaschi pojmenovaný Initial music. Tento večer byl v rámci dramaturgie festivalu v mnoha ohle-

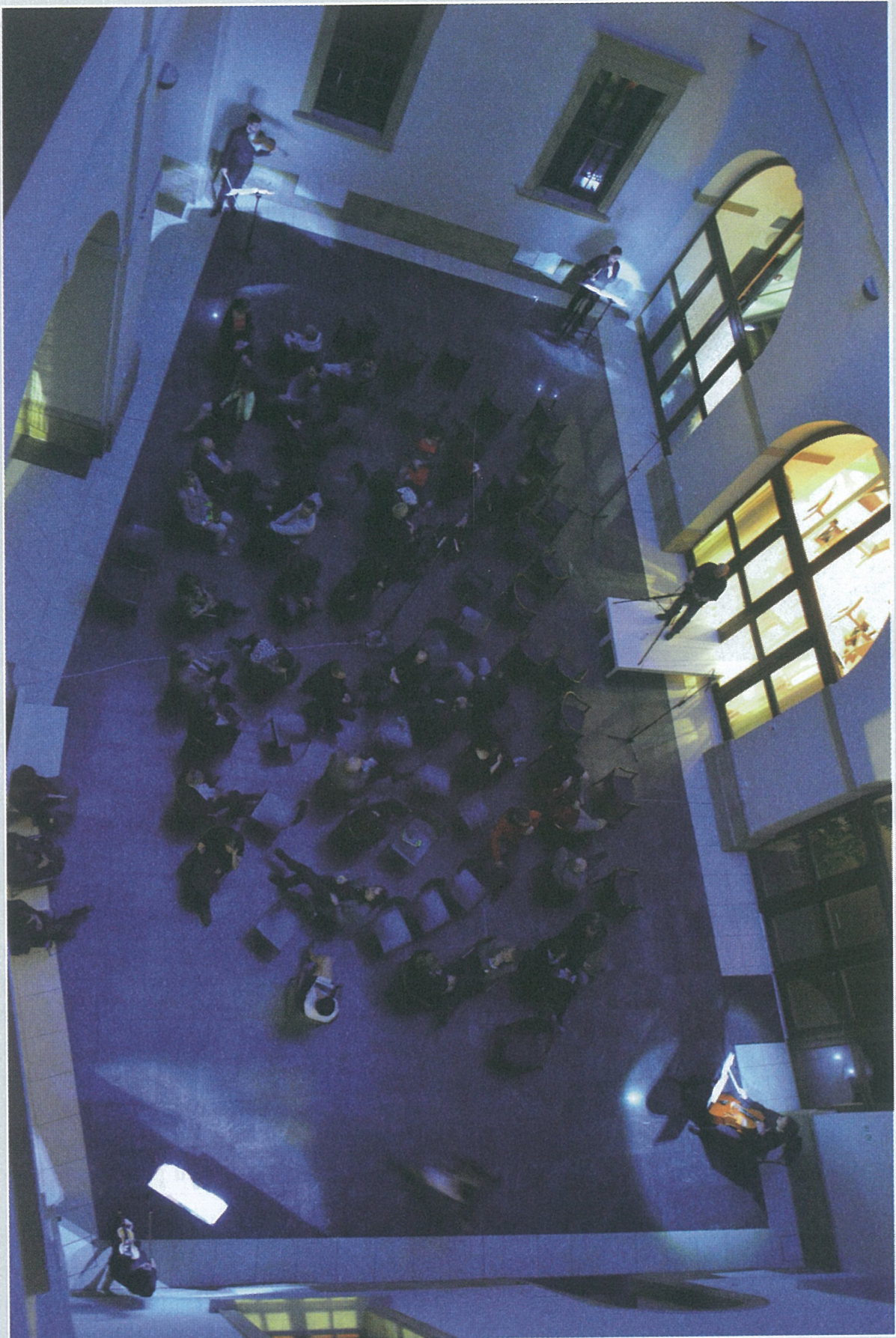
dech jedinečný. Vůbec poprvé se koncert MusicOlomouc odehrával v Atriu Konviktu, které poskytuje velký akustický potenciál. Zčásti otevřený prostor je na jednu stranu výborný pro šíření zvuku a ozvěny, na druhou stranu velmi náchylný na sebemenší hluk. Hudebníci však tento nedostatek dokázali pozitivně využít a umně zakomponovat do vlastní produkce. V první půli večera se představil Pavel Zlámal, který střídal hru na klarinet, basklarinet a saxofon. Nejprve zazněla premiéra skladby pro klarinet *Tasted Thoughts* (2015) Michala Nejtky a poté výběr pěti kompozic ze Zlámalova rozsáhlého a neuzavřeného cyklu *Way of Consideration* (2015). V tom se prezentoval jako interpret „neomezených možností“, který nejen ovládá cirkulační dech, ale dokáže na své nástroje vytvořit zdánlivý zvuk tikání hodin, je schopen místy znít jako smyčcový ansámbl

aj., čemuž dopomohla právě akustika Atria. Jeho neomezené až extrémní skladatelské a interpretační pojetí demonstrovala skladba *Otvírač hlav*, jejíž třetí část se měla odehrávat za ticha, pouze v „hlavách“ publika. Po přestávce se ke Zlámalovi přidal kontrabasista s americkými kořeny George Cremaschi a společně vytvořili doslova hudební smršť. Technické možnosti hry na saxofon a kontrabas vyzkoušeli v premiérované skladbě *COAX pro kontrabas a saxofon* (2015) Petera Grahama a celý večer uzavřeli závěrečnou improvizací, která prokázala, že mezi oběma interprety neuvěřitelně funguje hudební interakce a že ovládají hru na své nástroje až na pomezí zdánlivého absurdna.

Druhou polovinu festivalu zahájilo vystoupení ansámblu Prague Modern společně se sopranistkou Irenou Troupovou. Koncert byl rozdělen do tří částí. V té první zazněly kratší skladby Iannise Xenakise a Györgye Kurtága, v nichž dominovaly zejména housle Davida Danela. Vzhledem k nečekané změně programu zněl počátek večera poněkud nesměle, což se ovšem s provedením melodramu *Milena* (2014) Jiřího Kadeřábka okamžitě změnilo. V této kompozici, kterou inspiroval životní příběh Mileny Jesenské, vynikla jako interpretka nejen Irena Troupová, ale i klavírní kvarteto, kterému byla kromě hudebního doprovodu svěřena i funkce vypravěče. Vrcholem koncertu se bezpochyby stalo provedení *Smyčcového kvartetu č. 5* Georga Friedricha Haase, na které se publikum z Kaple přesunulo do prostor potemnělého Atria. Hudebníci byli rozestavení v rozích místnosti a posluchači se mohli na náhodně rozmístěných židlích zcela rozplynout v temnotě a nechal se pohltit jednotlivě plynoucími tóny, ale i homogenním zvukem všech smyčcových nástrojů. Provedení této skladby se bezpochyby stalo dalším z vrcholů festivalu. Hra s tmou a světlem stejně jako „plynoucí“ tóny se objevily i v rámci následujícího koncer-

tu, na jehož programu byla poprvé v rámci letošního ročníku festivalu využita i elektronika. Houslista David Danel za doprovodu zvukové projekce Jana Trojana představil olomouckému publiku vůbec poprvé světoznámou skladbu Luigiho Nona *La lontananza nostalgica utopica futura* (1988/89). Danel procházel prostorem Atria mezi publikem přes různě rozestavené notové pulty, osvětlené pouze malými lampičkami. Oba hudebníci mají v provedení skladby velkou volnost, vzájemně se doplňují a reagují na sebe. Nahrávka, prostřednictvím které Trojan „korigoval“ Danelův hudební i prostorový směr, vznikla za spolupráce výjimečných umělců: sólový part nahrál Gidon Kremer ve spolupráci s L. Nonem a S. Gubajdulinou. Ačkoliv je houslový part pevně notován, stojí finální vyznění díla vždy na vzájemné koordinaci obou interpretů a v jisté míře je i dílem náhody. Předposlední koncert festivalu, na jehož programu se kromě kompozic G. Ligetiho, Marie Porten a Roxanny Panufnik objevily zejména nedávno napsané skladby českých skladatelů (Ivo Medek, Petra Machková, Peter Graham, Sára Medková, Miloš Orson Štědroň), proběhl v ryze ženském podání. Členky brněnského Isha tria zpěvačka Lucie Rozsnyó, flétnistka Kristina Vaculová a klavíristka Sára Medková se představily nejen jako sólistky, ale i jako výborně sehraný ansámbl. Večer zahájily a ukončily cykly *Ancient Stories* (2010) a *New Ancient Stories* (2014) Ivo Medka. Zvukové a celkově barevné bohatosti koncertu přispělo využití preparovaného klavíru, různých technik hry na příčnou flétnu, i klasický zpěv, mluva, smích, šepot až řev, to vše společně s promyšlenou choreografií.

Již dopředu anoncovaným vrcholem festivalu mělo být vystoupení rakouského ansámblu s téměř čtyřicetiletou tradicí Österreichisches Ensemble für Neue Musik a bezpochyby jím bylo. Soubor vystoupil v komorním složení The-

Obr. 4 Provedení Smyčcového kvartetu č. 5 Georga Friedricha Haase v prostorách Atria, foto Anna Kloudová.

Obr. 5 Klavíristka Sára Medková, členka Isha tria, foto Anna Kloudová.

odor Burkali (klarinet), Ivana Pristašová (housle), Peter Sigl (violoncello) a Nora Skuta (klavír) a olomouckému publiku ukázal, jak se soudobá hudba „dělá“ – tedy komponuje a interpretuje v zahraničí. Během první skladby večera *Lagrein* (2008) Johannese Maria Stauda muselo být všem posluchačům jasné, že půjde o neskutečný hudební zážitek. Následovala kompozice *de terrae fine* (2001) G. F. Haase pro sólové housle. Pristašová v téměř dvacetiminutové skladbě strhujícím způsobem předváděla různé způsoby hry na housle, výrazně kontrastní dynamiku i charakter jednotlivých částí, který místy vytvářel dojem, že housle vedou dialog samy se sebou. První půli koncertu ukončily *schlechte-charakterstücke* (2008) Bernharda Gandera, jež demonstrovaly záporné charakterové vlastnosti – hamižnost, závist a chamtivost. Toto místy až

agresivní dílo opět využívalo různých neobvyklých technik hry na nástroje (např. kladívkem v klavíru, smyčcem col legno hra za kobylkou) včetně různých skřípavých a pištivých zvuků, které místy hraničily až s dojmem „škaredého“, avšak záměrného hraní. Závěrečnou kompozicí večera i celého festivalu bylo *Allegro sostenuto* Helmuta Lachenmanna. Tato skladba pro klarinet, violoncello a klavír byla bezesporu posluchačsky nejnáročnějším kusem, který se na programu festivalu objevil. Jako by snad toto dílo mělo naznačit, jakým směrem se budou následující ročníky festivalu pod novým vedením ubírat.

Olomoucké publikum je často označováno za velmi konzervativní. Dalo by se dlouze polemizovat nad tím, z jakého důvodu a zda tomu tak vůbec je. Hudební život města by se neměl

Obr. 6 Österreichisches Ensemble für Neue Musik: Nora Skuta (klavír), Ivana Pristašová (housele), Peter Sigl (violoncello), Theodor Burkali (klarinet), foto Anna Kloudová.

přizpůsobovat a „omezovat“ podle domnělých preferencí posluchačů, naopak by měla být vytvořena dostatečně široká nabídka hudebních produkcí. Festival MusicOlomouc 2015 letos dokázal přilákat nejen studenty olomoucké univerzity, ale i množství přespolních posluchačů. Můžeme jen doufat, že posun dramaturgie k avantgardnější tvorbě bude schopen upoutat i další zájemce o současnou českou a zahraniční hudební tvorbu.